

“ABD, Mehmet Hakan Atilla’ya Karşı” Davasının Hukuki Meşruluğu

HASAN YÜCEL

- **BM ve ABD’nin İran’a yönelik ekonomik yaptırımlarının hukuki meşruiyeti ve bu konuda Türkiye’nin tavrı nedir?**
- **ABD’nin tek taraflı çıkardığı kanun ve kararnamele ile ceza hukuku anlamında başka ülke vatandaşlarını yargılama yetkisi var mıdır?**
- **Hakan Atilla davasındaki suçlamalar ve bunların dayanakları nelerdir?**

GİRİŞ

Halkbank eski Genel Müdür Yardımcısı Mehmet Hakan Atilla’nın yargılandığı “ABD, Mehmet Hakan Atilla’ya karşı” (United States of America v. Mehmet Hakan Atilla) isimli dava duruşmaların başladığı tarihten itibaren Türkiye’de yakından takip edilmekte, uluslararası medyada da sıkça yer almaktadır. Türkiye Cumhuriyeti devletine karşı siyasi bir tehdit olarak kullanılan davada yargılama aşamasına geçilmesi iki ülke arasındaki tansiyonu yükseltmiştir. Bu çalışmada “ABD, Mehmet Hakan Atilla’ya karşı” isimli davanın meşruiyeti hukuki açıdan incelenecektir. Dava sürecinin başından beri öne çıkan hukuki sorunlar, soruşturma ve yargılama süreci, işlendiği iddia edilen suçların mahiyeti ve sanık olarak davada yer alan kişiler incelenecek, davanın meşruiyeti meselesi bu çerçevede değerlendirilecektir. Bu çalışmada şu sorulara cevap aranacaktır: BM ve ABD tarafından İran’a uygulanan yaptırımların hukuki açıdan birbirinden farkları nelerdir? Bu hukuki farklılıklar bu dava sürecine dair ne gibi çelişkiler ortaya çıkarıyor? ABD’nin cezalandırma yetkisini çok geniş kullandığı bu dava ile adil sonuçlara ulaşmak mümkün mü? Davanın sanıkları hakkında

daha önce Türkiye’de yargı sürecinin işletilmesi ABD savcılığının yargılama kararını etkiler miydi?

“ABD, MEHMET HAKAN ATILLA’YA KARŞI” DAVASINDA ATILAN ADIMLAR

Dava sürecini başlatan ilk gelişme Rıza Sarraf’ın (Reza Zarrab) 19 Mart 2016’da ABD’nin Miami şehrindeki federal mahkemede tutuklanması olmuştur.¹ Sarraf ile birlikte iki İran vatandaşı da ilk hazırlanan iddianamede sanık olarak yer almıştır. Daha sonra 27 Mart 2017’de Mehmet Hakan Atilla New York John F. Kennedy Havalimanı’nda FBI ajanları tarafından gözaltına alınmış ve tutuklanmıştır. 6 Eylül 2017’de ise Zafer Çağlayan, Süleyman Aslan ve Levent Balkan sanık olarak davanın kapsamına girmiştir. Böylece yeni iddianamede Türk vatandaşı olan sanıklar Rıza Sarraf, Mehmet Hakan Atilla, Mehmet Zafer Çağlayan, Süleyman Aslan, Levent Balkan ve Muhammed Zarrab’tır. Bunlara ek olarak Abdullah Happani,

1. “Turkish National Arrested for Conspiring to Evade U.S. Sanctions Against Iran, Money Laundering and Bank Fraud”, The United States Department of Justice, <https://www.justice.gov/opa/pr/turkish-national-arrested-conspiring-evade-us-sanctions-against-iran-money-laundering-and>, (Erişim tarihi: 11 Aralık 2017).

HASAN YÜCEL

Hasan Yücel Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi’nde lisans (2014) ve Belçika’da College of Europe’ta Avrupa Hukuku yüksek lisans (2015) eğitimini tamamladı. Hollanda’da eski Yugoslavya için kurulan Uluslararası Ceza Mahkemesi’nde (ICTY) sekiz ay staj yaptı. 2016 yılında Çin’de Beijing Normal University’de (北师大) altı ay süreyle araştırmacı olarak çalıştı. Universiteit van Amsterdam’da uluslararası hukuk alanında doktora programına devam eden Yücel, SETA Washington DC’de araştırmacı olarak çalışmaktadır.

Kameliya Cemşidi ve Hüseyin Necefzade ise davanın İran vatandaşı olan sanıklarındır.²

16 Kasım 2017’de ön duruşma yapılmış ve jüri seçimine geçilmiştir. 27 Kasım 2017’de savcılık tarafından tanık olarak çağrılmasının ardından Sarraf’ın suçlamaları kabul ettiği ve itirafçı olduğu anlaşılmıştır.³ Jüri seçiminin yapıldığı 28 Kasım’da ise davanın ismi “ABD, Mehmet Hakan Atilla’ya karşı” olarak değiştirilerek yargılanan tek sanık Atilla olmuştur. Ertesi gün Sarraf’ın savcılık ve savunma avukatları tarafından sorgulandığı duruşmalar başlamıştır.

BM’NİN İRAN’A YÖNELİK YAPTIRIMLARI

Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi (BMGK) bugüne kadar İran’a karşı uygulanan yaptırımlarla ilişkili olarak 10’dan fazla karar almıştır. Bu çalışmada sadece önemli görülen kararlardan bahsedilecektir. BMGK ilk olarak 23 Aralık 2006’da 1737 (2006) sayılı kararı kabul etmiş ve BM üyesi ülkeler için bağlayıcı bir nitelik kazanan ekonomik yaptırımları onaylamıştır.⁴ Özetle hassas olan bütün nükleer materyal ve ekipmanların İran’a ithalat ve ihracatı yasaklandı. Konsey 24 Mart 2007’de yaptırımların etkisini ağırlaştırma yoluna giderek 1747 (2007) sayılı kararı kabul etmiştir.⁵ BMGK İran’ın silah ithalatını da yasaklayarak 2006 yılında aldığı ambargo kararının kapsamını genişletmiştir. Yaklaşık bir yıl sonra ise 3 Mart 2008’de ambargoyu daha da sıkılaştıran bir karar almıştır.⁶ Bu karara göre İran’daki bankalar

mercek altına alınarak ilgili finansal işlemler ambargo kapsamına dahil edilmiştir. Son olarak 9 Haziran 2010’da Brezilya ve Türkiye’den gelen güçlü muhalefete rağmen oy çokluğu ile yeni bir karar almıştır.⁷ 1929 (2010) sayılı karar uyarınca uzmanlardan oluşan bir komite kurularak uygulanan yaptırımların izlenmesi kararlaştırılmıştır. Ayrıca İran’ın hassas nükleer faaliyetlerine katkıda bulunan her türlü mal ve hizmet ticareti ve de bundan doğan para akışı ambargonun kapsamına almıştır.

BM nezdinde alınan bu kararlar İran’a yönelik yaptırımların hukuki kaynağıdır. Bu yüzden kararlarda bahsedilen kapsam içerisinde devletlere birtakım sorumluluklar düştüğü anlaşılabilir. Devletlerin İran ile ilişkilerinde kararlarla belirlenen sınırlara riayet etmesi gerekir. Fakat bu kararlar uyarınca bireylere herhangi bir cezai sorumluluğun yüklenmesi mümkün değildir. Cezai sorumluluk yükleyen bir kanun maddesinin BM üyesi ülkeler tarafından kabul edilmesine ilişkin herhangi bir hüküm yoktur. Her ne kadar hangi davranışların suç teşkil edeceğine ülkelerin kendi yasama organı karar verse de BM kararlarının hiçbir hükmü bireylerin ceza sorumluluğunu öngörmemiş ve devletlere bu konuda herhangi bir sorumluluk yüklememiştir. Bu nedenle BM’nin aldığı ambargo kararı sonucunda ulusal mahkemelerde bireylerin yargılanması ve cezalandırılması ambargonun amacından uzak olduğu için ABD ulusal hukuk hükümlerinin BM kararları ile çeliştiği söylenebilir.

Genel olarak bakıldığında BMGK kararlarına göre uluslararası hukuktan doğan yükümlülükler sadece devletler içindir. BM Anlaşması’nın 25. maddesinde BMGK “kararlarını kabul etme ve uygulama konusu”nda üye ülkelerin mutabık olduğu belirtilmiştir. Buna karşılık bir devletin tek tarafı olarak ulusal hukukta kabul ettiği normlardan dolayı başka bir devletin herhangi bir sorumluluğu söz konusu edilemez.

Ayrıca BM kararlarının birçoğunda İran’ın nükleer faaliyetlerine ilişkin sorumluluklarını yerine ge-

2. İrem Köker, “8 Soruda Görülen ‘Reza Zarrab Davası’”, BBC, 12 Aralık 2017.

3. “New York Times Muhabiri: Reza Zarrab ‘Potansiyel Tanık’ Listesinde”, BBC, 27 Kasım 2017.

4. BM Güvenlik Konseyi S/RES/1737 (2006) sayılı karar. Kararın özeti için bkz. “Security Council Imposes Sanctions on Iran For Failure to Halt Uranium Enrichment, Unanimously Adopting Resolution 1737 (2006)”, United Nations, <https://www.un.org/press/en/2006/sc8928.doc.htm>, (Erişim tarihi: 13 Aralık 2017).

5. BM Güvenlik Konseyi S/RES/1747 (2007) sayılı karar. Kararın özeti için bkz. “Security Council Toughens Sanctions against Iran, Adds Arms Embargo, With Unanimous Adoption of Resolution 1747 (2007)”, <https://www.un.org/press/en/2007/sc8980.doc.htm>, (Erişim tarihi: 11 Aralık 2017).

6. BM Güvenlik Konseyi S/RES/1803 (2008) sayılı karar. Kararın özeti için bkz. “Security Council Tightens Restrictions on Iran’s Proliferation-Sensitive Nuclear Activities, Increases Vigilance Over Iranian Banks, Has States Inspect Cargo”, BM, <https://www.un.org/press/en/2008/sc9268.doc.htm>, (Erişim tarihi: 11 Aralık 2017).

7. BM Güvenlik Konseyi S/RES/1929 (2010) sayılı karar. Kararın özeti için bkz. “Security Council Imposes Additional Sanctions on Iran, Voting 12 in Favour to 2 against, with 1 Abstention”, <https://www.un.org/press/en/2010/sc9948.doc.htm>, (Erişim tarihi: 11 Aralık 2017).

tirmesi hedeflenmiştir. Bu hedefin gerçekleşmesi için BM üyesi ülkelerin iş birliği içerisinde hareket etmesi gerektiği açıktır. Ülkeler arasındaki diyalog ve iş birliğinin bu süreçte önem arz ettiğini BM kararları sıkça vurgulamıştır. Bu açıdan bakıldığında İran’a yönelik yaptırımları ihlal eden davranışlardan dolayı ulusal hukukta başlatılan soruşturma ve kovuşturma bu iş birliğini güçlendirmek yerine zorlaştıracaktır. Bu nedenle ABD’de başlayan yargılamaların BM sistemine ve kararlarına aykırılık teşkil ettiği görülmektedir.

İRAN’A KARŞI ABD İÇ HUKUKUNDAN KAYNAKLANAN TEK TARAFLI YAPTIRIMLAR

Tarihsel olarak baktığımızda devletlere karşı uygulanan en geniş kapsamlı yaptırımlardan birinin ABD’nin 1979’dan itibaren İran’a uyguladığı yaptırımlar olduğunu görürüz. Bu yaptırımların kapsamı zamanla daha da genişletilmiş ve 1996’da İran vatandaşı olmayan kişi ve şirketlerin de yaptırımların konusu olma ihtimali gündeme gelmiştir. Buna göre şirketler belirli alanlarda İran’da yatırım yapmaları halinde çeşitli yaptırımlara maruz kalacaklardır. Yaptırımlar ile ilgili geniş bir ABD mevzuatı hazırlanmış ve halihazırda uygulanmaktadır.⁸

ABD’nin yaptırıma ilişkin mevzuatı genel olarak yasal ve idari düzenlemelerden oluşmaktadır. Federal hukuk çerçevesinde 1977 yılında kabul edilen Uluslararası Acil Ekonomik Güç Yasası (International Emergency Economic Powers Act) yürütme tarafından alınan ambargo kararlarının hukuki ve yasal temelini oluşturur. Bu Kanun olağanüstü bir tehdide karşı ticari tedbirler alması için başkan yetkili kılmıştır. Bu yetki çerçevesinde her ülkeye ya da duruma ilişkin farklı bir kararname (*executive order*) Başkan tarafından imzalanır. ABD’nin İran’a yaptırımı Başkan Jimmy Carter’ın kararnamesi ile 1979 yılında başlamıştır.⁹

ABD’nin kabul ettiği bu yasa ve kararnameler mevcut BMGK kararları ile üç noktada çelişmektedir: İlk çelişki ABD’nin genel çerçeve çizen BM kararlarını mevcut ambargonun kapsamını son derece genişleten bir şekilde yorumlamasıdır. ABD yasama organı yukarıda bahsedilen 9 Haziran 2010’da kabul edilen BMGK kararından yaklaşık iki hafta sonra İran ile diğer ülkeler arasında petrol ve doğal gaz alışverişine ilişkin para transferlerini de ambargo kapsamına almıştır.¹⁰ ABD doğal gaz ve petrol alışverişinden doğan gelirlerin hassas nükleer faaliyetlere katkı sağladığını ileri sürmüş ve bu hamleyi BM kararlarına göre temellendirmiştir. Bu nedenle ABD’nin BM kararlarını gereğinden fazla geniş yorumlaması ve İran’ın hassas nükleer faaliyetlerine direkt katkı sağlamayacak para transferlerini ambargo kapsamına alması BM yaptırımlarına aykırılık teşkil etmektedir.

BMGK kararlarıyla kabul edilen yaptırımlar ile ABD ulusal mevzuatından kaynaklanan ambargo arasında ortaya çıkan çelişkili durum İran ile doğal gaz ve petrol ticareti yapan birçok ülkeyi etkilemiştir. Buna en önemli örnek olarak Türkiye verilebilir. Yukarıda bahsedilen ambargo kararları sonrasında Türkiye, ABD’nin adil olmayan bu yasağına rağmen doğal gaz alışverişine devam edeceğini belirtmiş, BMGK tarafından kabul edilen kısıtlamalara da riayet etmiştir.¹¹

İkinci çelişki söz konusu dava ile yakından ilgilidir. Bu davada bireysel cezai sorumluluk öngören madde yukarıda bahsedilen Uluslararası Acil Ekonomik Güç Yasası’nda belirtilmiştir. Buna göre bir şahsın bu Kanun’a göre çıkarılan herhangi bir düzenlemeye aykırı davranmasını kanunen yasaklamıştır.¹² Bunun sonucu olarak da birey ve tüzel kişilere hem para cezası hem de cezai yaptırımlar öngörmüştür. Bu Kanun’un ilgili hükmünün Hakan Atilla davasında savcılığın yazdığı iddianamenin temelini oluşturduğu

8. İran’a uygulanan yaptırımlar ile ilgili ABD mevzuatı hakkında bkz. “Resource Center”, US Department of Treasury, https://www.treasury.gov/resource-center/faqs/Sanctions/Pages/faq_iran.aspx, (Erişim tarihi: 13 Aralık 2017).

9. Executive Order No. 12170, “Blocking Iranian Government Property”, 44 F.R. 65729, U.S. Department of The Treasury, 14 Kasım 1979, <https://www.treasury.gov/resource-center/sanctions/Programs/Documents/Executive%20Order%2012170.pdf>, (Erişim tarihi: 15 Aralık 2017).

10. Selva Tor, “Büyük Resmin Küçük Adamı: Sarraf”, Aljazeera Turk, 25 Mart 2016.

11. “İran, Türkiye’den Neden Altın Alıyor?”, TRT Haber, 23 Kasım 2012.

12. U.S. Code, Title 50, Chapter 35, § 1705. [A person who willfully commits, willfully attempts to commit, or willfully conspires to commit, or aids or abets in the commission of, an unlawful act described in subsection (a) shall, upon conviction, be fined not more than \$1,000,000, or if a natural person, may be imprisoned for not more than 20 years, or both.]

ve iddia edilen suçlamalar arasında ilk sırada yer aldığı görülmektedir. Kanun maddesi çok geniş bir mevzuata atıf yaparak konuyla ilgili çok sayıda kanun, tüzük ya da yönetmeliklere aykırı davranmayı suç olarak kabul etmektedir. Bu nedenle ambargo kapsamını genişleterek ABD hukukunda kabul edilen bir düzenleyici işlemin, BM mevzuatına aykırılık teşkil ettiği durumlarda bile ceza soruşturması yapılması kanun tarafından emredilmektedir.

BM yaptırımları ve ABD mevzuatı arasındaki üçüncü çelişki ise devletler arasındaki iş birliğine ilişkindir. Öncelikle ABD ve Türkiye arasında herhangi bir ikili anlaşmanın imzalanmadığına dikkat çekilmelidir. Zira Türkiye'nin somut uyuşmazlıkta ABD'nin kabul ettiği yaptırımlardan dolayı üzerine sorumluluk yükleyen bir hüküm yoktur. BM yaptırımlarının ihlali söz konusu olsaydı bile bundan doğan gerekli işlemlerin icra edilmesi başka bir üye ülkenin sorumluluğu kapsamında olmayacaktır. Böylece başka bir ülkenin ulusal mahkemesi de ambargonun uygulanıp uygulanmadığını denetleyemeyecektir. Bununla ilgili herhangi bir yaptırım uygulamak yine BMGK yetkisindedir.

ABD'NİN CEZALANDIRMA YETKİSİ

Devletlerin ceza yetkisi ülkelerin iç hukuklarında kabul edilen yasalara göre soruşturma, kovuşturma veya yargılama yapabilmesi hakkı olarak tanımlanabilir. Geleneksel açıdan uluslararası hukuka göre devletlerin cezalandırma yetkisi egemenlik haklarından biri olarak kabul edilmiş ve bu hakkın mutlak olduğu savunulmuştur. Fakat suçların hukuki anatomisine bakıldığında suçun konusu ya da süjesi içerisine başka devletlerin dahil olması devletler arasında uyuşmazlığa sebep olmuştur. Görülmekte olan davanın Türkiye-ABD arasında uyuşmazlığa sebep olması bu konuya örnek olarak verilebilir. Zira ileri sürülen suçun işlendiği yer ya da suçu işleyen kişi bakımından ABD ile ilk bakışta doğrudan bir bağ kurulamamaktadır. İddia edilen suçun işlendiği yer Türkiye ve işleyen kişi Türk vatandaşı olduğundan davanın ABD ile bir bağı yoktur.

Ülkelerin cezalandırma yetkilerini kullanmasını meşru kılan ilkelere bakıldığında ilk olarak devletle-

rin topraklarına ve suç ile bağlantısı olan kişilerin vatandaşlığına bakılır. Sonradan bunlara eklenen başka unsurlar da göz önünde bulundurulmaktadır.¹³ Ceza kanunlarının yer yönünden uygulanması konusunda birinci ilke mülkiliğdir (ülkesellik). Buna göre suçlu hangi ülkenin sınırları içerisinde suçu işlemişse o ülkenin ceza kanunları ve cezalandırma yetkisi uygulama alanı bulacaktır. Şahsilik (vatandaşlık) ilkesine göre ise suçun aktif unsuru olan suçlu ya da pasif unsuru olan mağdur hangi ülkenin vatandaşı ise o devletin ceza kanunları uygulanacak ve o ülke yargılama yetkisine sahip olacaktır. Genel olarak bakıldığında ceza hukukunda hakim olan ilke mülkilik prensibidir.

Görülmekte olan davada genel yetki prensipleri olan mülkilik (ülkesellik) ve şahsilik (vatandaşlık) prensipleri uygulanmamış ve istisnai olarak dar anlamda koruma prensibi (*protective principle stricto sensu*) uygulanarak bir ülkenin vatandaşına, başka bir ülkedeki çeşitli davranışlarından dolayı suç isnat edilmiştir. Bir diğer deyişle ABD vatandaşı olmayan Atilla'ya yöneltilen suçlar ABD'de işlenmemiş ve bundan dolayı herhangi bir ABD vatandaşı zarar görmemiştir.

ABD'nin iddiasına göre kendi ülkesinin finansal sistemi bu suçtan zarar görmüş ve bu nedenle ABD mahkemelerinin cezalandırma yetkisi içerisine girmiştir. Söz konusu prensibin uygulanışının bu zamana kadar anlamsız sonuçlara yol açtığı tarihteki örnekler bakılarak anlaşılabilir. Çokça tartışılan bu prensibin hukukçular tarafından eğer uygulanacaksa başka devletlerin egemenlik haklarına tecavüz etmeden dar olarak yorumlanması gerektiği sonucuna varılmıştır.¹⁴ Fakat ABD'nin ceza yetkisinin savcılar tarafından temel yetki prensipleri ile bağdaşmaz nitelikte uygulandığı söylenebilir. Olayda iddia edilen suçun ABD'nin olmazsa olmaz bir çıkarı ya da koruduğu bir değere zarar

13. Pratikte ve doktrinde kabul edilen bu ilkelerin model kanun olarak sunulduğu çalışma için bkz. "Draft Convention on Jurisdiction with Respect to Crime", *The American Journal of International Law*, Cilt: 29, Ek: Research in International Law (1935), s. 439-442.

14. Bu ilkenin uluslararası normlara uygun bir şekilde uygulanması için çeşitli kriterler öngörülmüştür. Bu ilkelere için bkz. Florian Jessberger, *Der Transnationale Geltungsbereich des Deutschen Strafrechts: Grundlagen und Grenzen der Geltung des Deutschen Strafrechts für Taten mit Auslandsberührung*, (Mohr Siebeck, Tübingen: 2011).

vermediği açıktır. Bu konudan doğan bir zarar olduğu iddia edilse bile savcılığın belirttiği kişilerin birincil nitelikte sorumlu olduğunu iddia etmek mümkün değildir. Bu nedenle ülkelerin cezalandırma yetkilerini çok geniş uygulamasının ikili ilişkilerde de çeşitli sorunlar yaratacağı açıktır.

Uluslararası hukuk bakımından ülkelerin ulusal ceza yetkilerini sınırlı şekilde kullanacağını uluslararası mahkemelerin içtihatlarında da görmek mümkündür. Bunun en önemli örneği 1927 yılında verilen Bozkurt-Lotus davasıdır. Mahkeme kararında bir prensip olarak belirtildiği üzere ülkeler kendi sınırları dışında ceza yargılamasını kural olarak genişletemez. Bu prensibin istisnasının ancak kamu güvenliğini yakından ilgilendiren durumlarda kabul edilebileceği eklenmiştir.¹⁵ Ekonomik yaptırımlara ilişkin ceza yargılamaları da bu çerçevede değerlendirilmelidir. Söz konusu davada ABD’nin kamu güvenliği veya ulusal çıkarları ile sanık sıfatıyla yargılanan Atilla’ya atfedilen suçlar arasında doğrudan bir bağlantı kurulması güçtür. Bu nedenle ABD’nin ceza yargılaması yetkisini orantısız bir şekilde genişleterek uluslararası hukuka aykırı biçimde kullandığı görülmektedir.

DAVADA İLERİ SÜRÜLEN SUÇLAMALAR

Davada ileri sürülen suçlar şunlardır: “Kara para aklama, bankacılık sisteminde sahtekarlık yapma, ABD Hazine Bakanlığını dolandırma ve Uluslararası Acil Ekonomik Güç Yasası’nı (International Emergency Economic Powers Act) ihlal etmek.”¹⁶ Atilla davasında ileri sürülen bu suçlamalara bakıldığında yargılamala-

rın Türkiye’de 17-25 Aralık sürecinde gerçekleştiği ileri sürülen rüşvet veya yolsuzluk gibi suçlarla doğrudan bir ilişkisi olmadığı görülmektedir. Yargılamanın temeli ABD yasaları ve ulusal sistemi ile ilgilidir. Elbette Türkiye’de Uluslararası Acil Ekonomik Güç Yasası’na atıf yapılarak bir yargılamanın başlaması beklenemez. Zira ABD hukuku ve buna bağlı yaptırımlar Türk hukuk sisteminde bağlayıcı nitelikte değildir.

İkincil nitelikte itham edilen suçlara baktığımızda savcılık kara para aklama ve bankacılık sisteminde sahtekarlık yapma gibi suçları da ispatlama girişiminde bulunmuştur. Bu noktada sanıkların kara para aklama ve sahtecilik suçları ile ilgili olarak Türkiye’de herhangi bir yargılama olmuş olsaydı yine de savcılığın davada bu suçları ileri sürüp süremeyeceğine ilişkin tartışmalar söz konusudur. Savcılığın bu suçları mevcut dava kapsamında görmesinin en büyük nedeni temel iddialarını güçlendirmek istemesidir. Buradaki temel iddia ambargonun delinmesidir ve savcılık diğer suçları bu iddiayı desteklemek için gündeme getirmiştir. Örneğin kişinin yalan söylemesi ve birtakım farklı suçları işlemesi savcılığın asıl iddiasını destekler nitelikte olacaktır. Böylece yargılamada önemli bir rol oynayan jüri etkilenecek ve sanığın suçlu olduğu kanısına kolayca ulaşabilecektir. Sonuç olarak Türkiye’de daha önce bir yargılamanın olup olmaması bu davanın açılmasını engellemezdi. Aksi takdirde bir ülkenin iç işlerine karışarak ve milli egemenlik haklarını ihlal ederek sadece rüşvet veya yolsuzluk ile ilgili bir kovuşturma başlamasının mantıklı bir açıklaması olamaz.

DAVANIN SANIKLARI

ABD savcılığının devam eden yargılamalar kapsamında itham ettiği Türk vatandaşları Rıza Sarraf, Hakan Atilla, Zafer Çağlayan, Süleyman Aslan ve Levent Balkan’dır. Bahsedilen suçlardan dolayı bu kişilerin bireysel cezai sorumluluklarının olduğu iddia edilmiştir. İlk olarak yargılama sırasında birtakım bankaların ismi geçtiği görülse de bunların cezai sorumluluğu davanın konusu değildir. İşlendiği iddia edilen suçlardan dolayı bankalar ya da merkezlerinin buldukları ülkelerin

15. S.S. Lotus (Fr. v. Türk.), 1927 P.C.I.J. (ser. A) No. 10 (Sept. 7). Paragraph 51. [This situation may be considered from two different standpoints corresponding to the points of view respectively taken up by the Parties. According to one of these standpoints, the principle of freedom, in virtue of which each State may regulate its legislation at its discretion, provided that in so doing it does not come in conflict with a restriction imposed by international law, would also apply as regards law governing the scope of jurisdiction in criminal cases. According to the other standpoint, the exclusively territorial character of law relating to this domain constitutes a principle which, except as otherwise expressly provided, would, ipso facto, prevent States from extending the criminal jurisdiction of their courts beyond their frontiers; the exceptions in question, which include for instance extraterritorial jurisdiction over nationals and over crimes directed against public safety, would therefore rest on special permissive rules forming part of international law.]

16. İrem Köker, “7 Soruda ABD’de Görülen ‘Reza Zarrab Davası’”, BBC, 8 Aralık 2017.

cezai ya da hukuki sorumluluğundan bahsedilemez. Zira suçun şahsiliği temel bir ilke olarak hemen hemen bütün ülkeler tarafından kabul edilmiştir. Bireyler işledikleri suçlardan dolayı şahsen sorumludur. Belirtilen bu kişilere ek olarak başka şahısların suça ortak olması, belirtilen suçları isteyerek ve bilerek işlemesi gerekir ki bu kişilerin cezai sorumluluğundan bahsedilebilsin.

SONUÇ

Yukarıda sunulan argümanlara bakıldığında davanın ulusal ve uluslararası hukukta ciddi soru işaretleri barındırdığı görülmektedir. Davanın uluslararası ilişkilerde iki ülke arasında temel bir siyasi sorun teşkil ettiğini de söylemek mümkündür. Bu yazıda davanın hukuki meşruluğunun sorgulanmasının nedenleri kısaca çeşitli başlıklar altında incelenmiştir. İlk olarak BM ve ABD tarafından uygulanan yaptırımlardan kısaca bahsedilmiş, ABD iç hukuku ve BMGK kararlarında birbiri ile uyuşmayan hükümlerin olduğu görülmüştür. ABD'nin BM kararlarının kabul ettiği ambargo kapsamının dışına çıkarak tek tarafı olarak yaptırımları genişlettiği ifade edilmiştir.

ABD'nin ulusal mevzuatı BM kararlarından farklı olarak bireylerin cezai sorumluluğunu öngörmüş ve

bunu devletler arasındaki iş birliğine aykırı bir şekilde kullanmaktan çekinmemiştir. Ayrıca Amerikan savcılarını ABD'nin cezalandırma yetkisini çok geniş yorumlamıştır. ABD'nin kullandığı bu yetkiyi ancak koruma prensibine göre açıklamak mümkündür. Bu prensibe göre devletler suçun kim tarafından ya da nerede işlendiğine bakmadan menfaatlerini korumak için ceza yetkilerini kullanır. Suçun mağduru, faili ya da işlendiği yerin ABD ile ilgisi olmamasına rağmen koruma prensibiyle ABD'nin suistimal edilen finansal sistemi ve hukuk düzeni ile suç arasında bağ kurulmuştur. Cezalandırma yetkisinin bu şekilde geniş yorumlanmasının ulusal ya da uluslararası hukukta bir karşılığı yoktur. Bu nedenle davanın anlamsız sonuçlara ulaştığı gözlemlenmektedir.

Davada işlendiği iddia edilen suçlara bakıldığında ilk olarak ABD ulusal güvenliğine ilişkin olarak kabul edilen Uluslararası Acil Ekonomik Güç Yasası'nın öne çıktığı görülmektedir. Diğer suçların (kara para aklama ve sahtecilik) ikincil nitelikte olduğu tespit edilmiştir. İkincil nitelikte olan bu suçlar savcılığın iddialarını güçlendirmek üzere gündeme getirilmiştir. Sonuç olarak burada Türk vatandaşları ile ilgili bir rüşvet ya da yolsuzluk yargılaması söz konusu değildir.



SIYASET, EKONOMİ VE TOPLUM ARAŞTIRMALARI VAKFI
FOUNDATION FOR POLITICAL, ECONOMIC AND SOCIAL RESEARCH
مركز الدراسات السياسية والاقتصادية والاجتماعية

www.setav.org | info@setav.org | @setavakfi

SETA | Ankara

Nenehatun Cd. No: 66 GOP Çankaya
06700 Ankara TÜRKİYE
Tel: +90 312 551 21 00 | Faks: +90 312 551 21 90

SETA | İstanbul

Defterdar Mh. Savaklar Cd. Ayvansaray Kavşağı
No: 41-43 Eyüp İstanbul TÜRKİYE
Tel: +90 212 315 11 00 | Faks: +90 212 315 11 11

SETA | Washington D.C.

1025 Connecticut Avenue, N.W., Suite
1106 Washington D.C. 20036 USA
Tel: 202-223-9885 | Faks: 202-223-6099

SETA | Cairo

21 Fahmi Street Bab al Luq Abdeen
Flat No: 19 Cairo EGYPT
Tel: 00202 279 56866 | 00202 279 56985